

Մուրացան

Ռուզան

Արարված երրորդ

ԱՐԱՐՎԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

Տեսարանը ներկայացնում է Խոխանաբերդ ամրոցի տակ՝ մի հովտաձև դաշաավայր՝ մի կողմից բարձրացած բլրակով, որի ստորոտում գարկած է գորապետի շքեղ ու ընդարձակ խորանը: Նրա մեջ նստած են Չոլա և Բուրանուին, ետևները կանգնած ունենալով մի-մի սպառազինյալ թիկնապահ: Խորանի հատակը ծածկված է գորգով, որի վրա ձգված են մի քանի թավշյա օթոցներ: Դրանցից մինի վրա չոքած է Համտունը: Չորապետի խորանից հեռու, դաշտավայրի երկարությամբ, գարկած են գորքերի բազմաթիվ վրաններ, որոնց մոտերքը անցուդարձ են անում զինվորներ:

ՏԵՄԻԼ Ա.

Չոլա, Բուրտ-Նուին, Համտուն, երկու թիկնապահ

ՉՈԼԱ. (Համտանին) Այո՛: Չալալ-Տոլան այս անգամ արդեն գործել է այնպիսի հանդգնություն, որը մենք նրան չի պիտի ներենք: Համարձակվել թաթարաց

գորքերը շարդե՞լ, այն գորքերը, որոնք իմ եղբոր՝ Չարմաղանի ամենաընտիր գնդերն էին կազմո՞ւմ, այդ աններելի է հավիտյան:

ԲՈՒԲԱ . Եվ հանդգնել մեր գնդապետներին բանտարկել յուր ամրոցո՞ւմ:

ՋՈԼԱ . Արդյոք ձեր լեռներում ի՞նչ էին մտածում մեր մասին: Մի՞թե կարծում էին թե՛ թաթարաց ուժը սպառվել, կամ նրանց սուրը հողի մե՛ջ է թաղվել:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ո՛չ այս և ո՛չ այն, պայծառափայլ տեր: Մեր լեռներում բոլորն էլ գիտեն, որ թաթարաց ուժը անսպառ է, և նրան սուրը՝ միշտ փայլուն և հատու: Միայն իշխաններն են, որոնք երբեմն թեթև հաջողություններից շլանալով՝ մոռանում են պարտ ու պատշաճ հարգանքը տալու թե՛ հզոր իշխաններիդ (գլուխը խոնարհելով) և թե մեծ խանին: Եվ եթե այդ իշխանների մեջ գտնվում են այնպիսիներն, որոնք ձեր մեծությանց գորությունը ճանաչելով՝ ծառայում են խանին հավատարմությամբ, դրանք էլ, դժբախտաբար, ծաղրի են ենթարկվում ստահակ իշխանների կողմից:

ՋՈԼԱ . Այդպիսի ջերմեռանդ և մեզ հավատարիմ իշխաններից մինը դու ես, հավատացած եմ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (խոնարհությամբ) Մինչև այսօր իմ պարտքից ավելի ոչինչ չեմ արել:

ՋՈԼԱ . Մեզ էլ հենց այդ է հարկավոր: Ով որ ճանաչում է յուր պարտքը, նա էլ վայելում է իրավունքներ: Մենք, իհարկե, չենք թողիլ, որ քեզ նման հավատարիմները ճնշվին ստահակներից: Մենք քեզ ոչ միայն կպաշտպանենք, այլև կհասցնենք բարձր աստիճանի: Քո հավատարմությունը մեզ հայտնի եղավ ա՛յն ժամանակ, երբ սուրհանդակդ հասնելով Սևան՝ գուժեց եղբորս՝ մեծ գորապետ Չարմաղանին յուր գունդերի շարդվիլը: Մենք իսկույն առինք մեր գորքերը և մտինք Արցախ: Տիրելով Ջալալի մի քանի գավառներին, այսօր ահա գտնվում ենք նրա ամրոցի առաջ: Այսուհետև արդեն դու պետք է մեզ առաջնորդես: Եթե քո խորհուրդը կօգնե մեզ՝ Ջալալի բերդն առնելու, այն ժամանակ ես նրանից կխլեմ Աղվանից բոլոր իշխանությունը և կհանձնեմ քեզ: Եվ որպեսզի դու այլևս հակառակորդ չունենաս, ես կգերեմ ինձ հետ այն բոլոր իշխաններին, որոնց ցույց կտաս:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Պատրաստ եմ ծառայելու մեծափառ խանին:

ՋՈԼԱ . Առավոտվանից արդեն մեր գորքերը պաշարել են Խոխանաբերդը և մի

քանի անգամ էլ հարձակվել են նրա մատչելի կողմերի վրա: Բայց, ինչպես տեսնում են, ներսի դիմադրությունը բավական գորեղ է: Ասա՛ ինձ, որքա՞ն գորք ունի Ջալալն յուր ամրոցում:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Հինգ հարյուր զինվորից ավելի չկա, բայց այդ էլ մեծ ուժ է, քանի որ նրանց կատավարում են փորձառու և ընտիր գորապետներ:

ՋՈԼԱ. Այսինքն ովքե՞ր:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Առաջին՝ իշխան Հասան-Ջալալը, որ հուսաբեկ զինվորին իսկ հոգի է ներշնչում: Երկրորդ՝ նրա եղբայր ծերունի Ջաքարեն, որի մազերը սպիտակել են պատերազմների մեջ, և երբեք չի հաղթվում ա՛յն գունդը, որին նա առաջնորդում է: Երրորդ՝ Գուգարաց Սմբատ իշխանը, ու լեռնականների ահ ու սարսափն է: Չորրորդ՝ Ձորագետի Ներսեհ իշխանը, որ նշանավոր է յուր միշտ աներկյուղ, և նամանավանդ հանդուգն քաջությամբ, և հենց այս վերջինն էր, որ ձեր գունդերը ջարդեց Մռավի մոտ:

ԲՈՒԲԱ. Եվ մենք, ուրեմն, այդ վերջինին գլխատման կարժանացնենք, իսկ մնացյալները գերի վարվելով՝ կարող են մեզ ծառայել Սմրդանդի բաղնիքներում:

ՋՈԼԱ. Բայց ինչո՞ւ այդ իշխանները հենց այս միջոցին հավաքվել են այդտեղ:

Մի՞թե Ջալալը մեր գալուստը գիտեր:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Ո՛չ, տեր իմ. նրանցից մի երկուսն յուր ազգակիցներն են, որոնք գրեթե միշտ գտնվում են իշխանի հետ, մյուսները հրավիրված են, որովհետև իշխանը հարսանիք ուներ:

ՋՈԼԱ. Հարսանի՞ք:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Այո՛:

ՋՈԼԱ. Որդի՞ն է ամուսնացնում:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Ո՛չ, տեր իմ. որդիքն անչափահաս են. նա ամուսնացնում է դուստրը:

ՋՈԼԱ. Ո՞ւմ հետ:

ՀԱՄՏՈՒՆ. Ձորագետի Ներսեհ իշխանի, որի համար ասացի թե՛ ձեր բանակը ջարդողն էր: Նա Ջալալի աղջիկն առնում է իբր մրցանակ յուր հաղթության:

ՋՈԼԱ. . Մի՞թե, ուրեմն մենք նրա համար ավելի լավ հարսանիք կանենք, քան կարող էր անել Հասան-Ջալալը:

ԲՈՒԲԱ . (խղճահարվելով) Բայց ինչ որ էլ լինի, հորեղբայր, պետք է խոստովանել որ մեր արշավանքը վատ ժամանակ պատահեց: Ես, գոնե, չէի կամենալ այսքան անգթաբար խանգարել մի ուրախություն: Ես խղճում եմ Չալալին:

ՉՈԼԱ . Քեզ պես երիտասարդին բնական է խղճահարվիլը, բայց երբ իմ հասակը կառնես, այն ժամանակ կցանկանաս ավելի արդարությամբ պատժել՝ քան թուլությամբ խղճահարվիլ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ճիշտ ես հրամայում, տեր, որովհետև Չալալը նույնպես կարող էր խղճալ ձեր գորքերին և չկոտորել տալ նրանց, բայց նա հակառակն արավ, համոզված լինելով թե՛ արդարությամբ պատժում է յուր թշնամիներին:

ՉՈԼԱ . Կեցցես, իշխան, դու արժանի ես Աղվանից տիրապետը լինելու, և ես այդ պատվին կարժանացնեմ քեզ: Միայն ասա, իրա՞վ, որ լսածիս չափ մեծ գանձեր ունի ձեր Չալալ–Տոլան:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Գրեթե այնքան, որքան կարող էր ունենալ մեծափառ խանը:

ՉՈԼԱ . Ճշմարի՞տ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ստե՛լ քո մեծության առաջ ինչպե՞ս կհամարձակվիմ:

ՉՈԼԱ . (ուրախությամբ) Ա՛հ, ուրեմն մենք այս բերդի ստորոտից հեշտությամբ չենք հեռանալ: Մենք կբանանք Չալալի սնդուկները և կհրամայենք հենց իրեն՝ իշխանին, փոխադրել յուր գանձերը մեր լայն քսակները:

ԲՈՒԲԱ . Հորեղբայր, միթե կարծում ես, թե այդ գանձերի մեջ կարող ես գտնել մի այնպիսի հազվագյուտ բան, որ մեր Թաթարստանը չունենա՞ր: Չարժե ուրեմն այդքան ուրախանալ այն բանի համար, որից ինքդ շատ ունիս:

ՉՈԼԱ . Երիտասարդ ես, Բուրա, երիտասարդ: Երբ ինձ պես վաթսուն տարիքը կառնես, այն ժամանակ, եթե կենդանի լինեմ, կհարցնեմ . «Ինչպե՞ս է, որդի քո բարեկամությունը ոսկվո՞ հետ», և դու կպատասխանես՝ «մտերմական է, հորեղբայր»:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (Բուրային) Չալալի գանձերի մեջ, տեր-Նուին, դուք, արդարև, չեք գտնիլ այնպիսի մի հազվագյուտ բան, որից հարուստ Թաթարստանը չունենար, բայց յուր սնդուկներից դուրս նա ունի մի այնպիսի գանձ, որի նմանը, արդարև, մեծ Թաթարստանը չունի. և արժե, տեր, որ այդ գանձը դո՛ւ ունենաս:

ՉՈԼԱ . (հետաքրքրությամբ) Ինչպիսի՞ գանձ է այդ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Մի աղջիկ, որ հրեշտակից ավելի գեղեցիկ է և արշալույսից ավելի հրաշալի:

ՉՈԼԱ . (տեղը հանգստանալով) Ա՛, հասկացա, դատարկ բան է:

ԲՈՒԲԱ . (լարված հետաքրքրությամբ) Մի աղջիկ, որ հրեշտակից ավելի գեղեցիկ է և արշալույսից ավելի հրաշալի՞, և անո՞ւնը...

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ռուզան:

ԲՈՒԲԱ . Որ դեռ ամուսնացած չէ՞:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Որի հարսանիքն էր այս օրերս, բայց այդ հարսանիքը ձեր գալովը խանգարվեց:

ԲՈՒԲԱ . Ասացիր, որ շա՞տ է գեղեցիկ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ամբողջ Թաթարստանը կնախանձի քեզ, տեր, եթե նրան քո ամուսին տեսնե:

ԲՈՒԲԱ . (ոգևորված) Այդ գեղեցկուհին ինը կլինի: Եթե բոլոր աշխարհն անգամ ինձ ընդդիմանա, այսուամենայնիվ, ես նրան կառնեմ: (Դառնալով դեպի Չոլան) Հորեղբայր, ի՞նչ կասեիր, եթե ես իմ հոր՝ Չարմաղանի կողմից հրամայեի բերդի պաշարումը վերցնել և Չալալ իշխանի դուստրը ինձ կնության առնելով՝ բարեկամություն հաստատեի նրա հետ և մեր գորքերը նրա երկրից հանեի:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (ինքն իրեն վախեցած) Ի՞նչ է ասում...

ՉՈԼԱ . (նեղանալով) Հապա ո՞ր կմնա քո հոր գորքերի ջարդվելու վրեժը և այս բանակի այսքան ժամանակ հոգնեցնելու արդյունքը:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (Բուրային) Տեր-Նուին, Ռուզանն առանց այն էլ քոնը կլինի, բայց պետք է քո հոր համար էլ բաժին տանես Չալալի գանձերից: Առանց օժիտի աղջիկ չեն առնիլ, այն էլ ամենահարուստ հայ իշխանի աղջիկը:

ԲՈՒԲԱ . Իրավունք ունիս: Բայց քանի որ, քո ասելով, այդքան գորություն կա Չալալի բերդում, ուրեմն ո՛չ մեր գորքերը նրա բերդը կառնեն, և ո՛չ էլ ես՝ նրա աղջիկը:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Երկար պաշարումը կստիպե նրանց անձնատուր լինել:

ԲՈՒԲԱ . Նախ՝ մենք չենք կարող երկար ամիսներով նստել այս բերդի տակ:

Երկրորդ պաշարյալները կարող են համառիլ և սովից մեռնիլ:

ՉՈԼԱ . Ավելի լավ. թող բոլորը կոտորվին: Այն ժամանակ մեր գորքերը

անաշխատ կանոնն բերդը:

ԲՈՒՐԱ . Բայց ես չեմ կամենում, որ այն աղջիկը ևս սովից մեռնի ամբողջում:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Ուրեմն, եթե ինձ կլսեք, ես ձեզ կտամ մի խորհուրդ, որով

հեշտությամբ ձեր նպատակին կհասնեք:

ՋՈԼԱ . Ասա՛ տեսնեմ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Հրամայեցեք այս շրջակա հայ գյուղերից հավաքել հազար հոգի,

կին թե տղամարդ, աղջիկ թե երիտասարդ, մանուկ թե ծեր: Դրանց բոլորին

ձեռնակապ կանգնեցնել տվեք այս հովտում, որ հանդիպակաց է Ջալալի

պալատին: Հազար կապյալների ետևում թող կանգնեն հազար սուսերամերկ

գինվորներ: Ապա պատգամ ուղարկեցեք հալալին և հայտնեցեք նրան ձեր

մեծությանց հրամանը, այն է՝ հանձնել ձեզ բերդը և յուր դուստրը: Եթե

կհամաձայնի՝ բարի, եթե ոչ հենց որ պատգամավորը կվերադառնա

բացասական պատասխանով, իսկույն կհրամայեք հազար կապյալները

կոտորել: Այս միջոցը դուք գործ կդնեք ամեն օր, մինչև որ կամ Ջալալը, յուր

հպատակների կոտորածը դադարեցնելու համար կհանձնե ձեզ բերդը և կամ

ներսի իշխանները ապստամբելով՝ ամբողջ կնաստնեն ձեզ:

ԲՈՒՐԱ . Այդ հնարը լավ է, բայց չափազանց անգութ է:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Քո մեծությունը չէ ճանաչում հայի համառությունը:

ՋՈԼԱ . Անշուշտ, որովհետև այս առաջին անգամն է, որ սա գործ ունի ձեր

կամակոր ազգի հետ:

ԲՈՒՐԱ . Լավ, թող այդպես լինի:

ՋՈԼԱ . (դառնալով յուր թիկնապահին) Չափա՛ր, շուտով հասիր մեր պաշարող

գորքերին և ասա Գիուգ գորապետին, որ հարձակումը դադրեցնե. ապա թող

գյուղերից ժողովել տա հազար հոգի և ամեն բան կարգադրե այնպես, ինչպես

իշխանն ասաց: Դեհ, շուտ:

ՋԱՓԱՐ . Այս բոպեին, տե՛ր: (Դուրս է գնում):

ՏԵՍԻԼ Բ

Առաջիններն և մի բարապան

ԲԱՐԱՊԱՆ . (ներս մտնելով) Պայծառափայլ տյարք, ձեր մեծությանց ներկայանալու համար եկել են Ջալալ իշխանի մարդիկն՝ ընծաներով, կիրամայե՛ք ընդունել և բերել նրանց այստեղ:

ՋՈԼԱ . Ընդունի՛ր: (Բարապանը դուրս է գնում) Անշուշտ խաղաղություն խնդրելու համար են եկել: Բայց ես նրանց և ոչ մի առաջարկությունը պիտի ընդունեմ: Ինձ հարկավոր է Ջալալի ամրոցն, որ այս երկրի ապստամբության ծննդարանն է, և որն ես հիմնահատակ պիտի անեմ: Իսկ իշխանի գանձերն առանց յուր բարեհաճ կամացն իսկ մերը կլինին: Այս բերվածները դեռ կընդունինք իբրև առհավատչյա:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Այո՛ տեր, դուք գրկած կլինիք ձեր բանակը հարուստ ավարից և ձեր քսակներն՝ անգին գանձերից, եթե նրա խաղաղության առաջարկությունն ընդունեք, կամ բավականանաք նրա դրկած ընծաներով, որոնք, անշուշտ, ոչ այլ ինչ են, եթե ոչ նրա իշխանագն հյուրերի գրպանների թափթփունքը:

ԲՈՒՐԱ . Իսկ որ ամենից ավելի է, մինչև որ նրա դուստր Ռուզանն իմ վրանը չբերվի, և ոչ մի խաղաղության դաշն պիտի կովի: Ռուզանն առնելուց ետ՝ մենք ձեռք չենք տալ նրա ամրոցին. ես իմ հոր անունով կշնորհեմ Ջալալին յուր ազատ իշխանությունը:

ՋՈԼԱ . Բուրա՛, ուրեմն դու կամենում ես իմ դիտավորությունը խանգարե՞լ և մի հայի աղջկա համար զոհում ես պատիվը քո հոր, որի զորքերը հենց այս իշխանի հրամանով այնպես անգթաբար ջարդվեցան, և որոնց վրեժը դու պարտավոր ես լուծել:

ԲՈՒՐԱ . Դու արյուն խմելով ես ծերացել, Չուլա հորեղբրայր, և չես կշտանալ, եթե երկրի երեսի բոլոր քրիստոնյաների արյունը ծծես: Բայց ես բավական եմ համարում այն կոտորածն, որ մինչև այստեղ հասնելնիս մեր զորքերն արին: Այդ էլ բավական մեծ վրեժ էր մեր ջարդված զորքի համար: Ես վճռել եմ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . Տեր-Նուին, եթե դու այս անգամ հաճիս Ջալալին շնորհել յուր իշխանությունը, դրանով այս կողմերում թաթարաց համար կպատրաստես մի անպարտելի թշնամի: Եթե Ջալալն այժմ խաղաղություն է խնդրում, այդ նրա համար է, որ ձեր բանակները հանկարծ վրա հասան, և նա խնջույքով

պարապած լինելով՝ ժամանակ չունեցավ պատրաստվելու: Բայց եթե նրա աշալուրջ ժամանակ այս երկիրը մտնեիք, դուք այստեղ կգտնեիք այնպիսի դիմադրություն, որի նմանին թաթարը չէ հանդիպել ոչ մի տեղ:

ՋՈԼԱ . (Բուրային) Ինչպե՞ս ես գտնում այս հայի խորհուրդը, որ ինձանից ու քեզանից ավելի լավ է ճանաչում յուր ազգն ու իշխաններին:

ԲՈՒԲԱ . (անուշադիր աչքերը խորանի դռանը սևեռած) Քո խոստման համաձայն՝ իրեն նպաստավոր, իսկ մեզ՝ աննպաստ: Բայց ահա գալիս է Չալալի պատգամավորը, թող նրան լսենք:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (ինքն իրեն) Չէ հաջողվում: Ի՞նչ հիմարություն արի Ռուզանի անունը հիշելով: (Դեպի դուռը): Ա՛հ Չաքարե իշխանը...

ՏԵՄԻԼ Գ

Առաջիններն, Չաքարե, հինգ ընծայակիրների և մի դրոշակի հետ

ՋԱՔԱՐԵ . (մտնելով և խորը գլուխ տալով, որի ժամանակ դրոշակիրը դրոշը խոնարհում և այնպես պահում է մինչև. խոսակցության վերջը: Տեր-գորապես, տե՛ր Նուին, իշխան Հասան-Չալալ-Տոլան խոնարհ բարեկամությամբ ողջունում է ձեր մեծությանց մուտքը մեր երկիրը: Եթե այսօրվանից ձեր մի քանի գունդերը հարձակված չլինեին մեր բերդի վրա, մենք ձեր գալուստը կընդունեինք իբրև շնորհաբեր այցելություն խանի հեռավոր կալվածներին:

– Բայց որովհետև այդ հարձակումը տեղի ունեցավ, ուստի մենք ստիպվեցանք պաշտպանվել: Բայց իշխան Չալալ-Տոլան բնավ չէ ցանկանում սրով դիմադրել խանի գորքերին, ըստ որում նրան ծանոթ է ձեր սրի ուժը և հաջողությունը: Ուստի խոնարհելով ձեր գործության առաջ, իմ բերանով խնդրում է, որ բարեհաճեք նվիրել իրեն ձեր թանկագին բարեկամությունը և յուր երկրից հանել ձեր գորքերը: Դրա փոխարեն նա խոստանում է յուրաքանչյուր տարի վճարել վեհափառ խանին ձեր կողմից որոշված հարկը: Իսկ առայժմ խնդրում է ընդունել այս (ցույց տալով ընծաները) առհավատչյան:

ՋՈԼԱ . Ես ընդունում եմ Հասան-Չալալի ուղարկած ընծաները.

(ընծայակիրներն ընծաները դնում են գետնին) և նրա խոնարհած դրոշը. բայց

սպասում եմ, նաև, բերդի բանալիներին և յուր դուստր Ռուզանին, իմ եղբորորդի Բուրա-Նուիին (ցույց տալով Բուրային) կնության համար: Սրանք դրկելուց ետ՝ նա յուր իշխաններով կիջնե իմ բանակը՝ անձամբ յուր իշխանությունը իմ ձեռք հանձնելու, որովհետև ես այն պիտի տամ առավել արժանավոր (ցույց տալով Համտունին) մարդու...

ՉԱՔԱՐԵ . (խոնարհաժ դրոշը խլելով, կանգնում է հաղթական ձևով և սպասում է Համտունին, որին մինչև այն չէր նշմարել) Ա՛... դու այստե՞ղ ես... այդ դո՞ ծանոթացրիք նրանց Չալալի դստեր հետ:

ՀԱՄՏՈՒՆ . (իբր անտարբերությամբ) Այո՛:

ՉԱՔԱՐԵ . Եվ ո՞ր սատանան ներշնչեց քո մեջ այդ գարշելի մատնությունը :

ՀԱՄՏՈՒՆ . Նա, որին դու քեզ եղբայր ես անվանում:

ՉԱՔԱՐԵ . Թող դժոխքը վարձատրե քեզ, հայրենիքի դավաճան:

ՉՈԼԱ . (Չաքարեին) Իմ ներկայությամբ համարձակվում ես հայիոյել իմ հյուրի՞ն:

ՉԱՔԱՐԵ . Ես հայիոյում եմ վատարանց մատնիչին:

ԲՈՒՐԱ . Պատգամավոր, դու ուշանում ես. քո իշխանն սպասում է քեզ: Գնա՛ և հայտնիք նրան Չոլա գորապետի պատասխանը: Իսկ իմ՝ Չարմաղանի որդվո Բուրա-Նուիին կողմից ավելացրու, որ ես իմ հոր անունով կշնորհեմ Չալալին յուր ազատ իշխանությունը, եթե միայն նա կհամաձայնվի կնության տալ ինձ յուր Ռուզան դուստրը: Իսկ եթե ոչ, հենց որ մեր պատգամավորը կվերադառնա բացասական պատասխանով, մենք կսկսենք կոտորել ա՛յն հազար կապյալները, որ այդ իսկ նպատակով ժողովել պիտի տանք այստեղ: Եվ այդ կոտորածը մենք կշարունակենք ամեն օր, մինչև որ Չալալը կգիշանի մեր կամքին: Այժմ ազատ ես, գնա՛: (Դառնալով յուր թիկնապահին): Աբու, ընկերացի՛ր պատգամավորին և նրա իշխանի պատասխանը բեր մեզ շուտով:

ԱԲՈՒ . Գլխիս վրա, տեր:

ՉՈԼԱ . (հուզված) Բուրա, դու շատ ողորմածությամբ ես վարվում քո հորդ անարգող թշնամու հետ:

ԲՈՒՐԱ . Ես այդպես եմ կամենում: (Չաքարեին): Դու ազատ ես (Չաքարեն դրոշակը ձեռքին շրջում է ելնելու յուրայիններով):

ՉՈԼԱ . (բարկությամբ Չաքարեին) Կամակո՛ր հայ, դու շլտեցի՛ր, երբ քեզ

ասացի թե՛ ընդունում եմ ընծաները . . .

ՉԱՔԱՐԵ . (ցույց տալով ընծաները) Ահա՛ ընծաները:

ՉՈԼԱ. Եվ դրոշակը:

ՉԱՔԱՐԵ . Երբ իմ իշխանապետի առաջարկությունը չհղունեցիք, դրոշակն ազատ ետ պիտի դարձնեմ նրան:

ՉՈԼԱ. (կատաղությամբ) Հանդգնում ես մինչև այդտեղ (թիկնապահ Աբուին):

Առ դրա ձեռքից այդ դրոշակը: (Թիկնապահը մոտենում է խլելու):

ՉԱՔԱՐԵ. (ձախ ձեռքով մի կողմը հրելով թիկնապահին) Հեռո՛ւ այդ պիղծ ձեռքերով... առաջ հոգիս այս մարմնից, հետո դրոշակն իմ ձեռքից:

ՉՈԼԱ . Հոգիդ կքաղեն հենց այս րոպեին: (Կոչելով դեպի դուրսը): Չինվորներ՝ (Ներս են թափվում մի քանի սուսերամերկ զինվորներ): Սատակեցե՛ք այդ անզգամին: (Չինվորները բարձրացնում են սրերը, Չաքարեն աներկյուղ կանգնած է նրանց մեջ):

ԲՈՒԲԱ . (շտապով վեր թռչելով տեղից և բարկացած դեպի զինվորները գոչելով) Դարձե՛ք սրերդ իրենց պատյանները: (Չուային): Հորեղբայր, ինչո՞ւ չես հարգում զինաթափ ծերությունը: Մի՞թե մենք իրավունք ունինք սպանել ա՛յն մարդուն, որ մեր մեծահզորության վրա վստահանալով՝ մտել է մեր վրանը իբրև մի ապահով տեղ: (Չինվորներին): Դո՛ւրս կորեք և չհամարձակվեք այսուհետև սուր բարձրացնել անգեն մարդու վրա: (Չինվորները դուրս են գնում):

ՉՈԼԱ. (բարկությամբ և ինքն իրեն) Ահա՛ իմ եղբոր անմտության հետևանքը... ո՞վ է տեսել, որ մի համբակ այս իրավունքը բանեցնե...

ՉԱՔԱՐԵ. (Բուրային) Գերագնիվ տեր, մատուցանում եմ քեզ իմ անկեղծ հարգանքը: Դու արժանի ես իշխելու, որովհետև մեծահոգի ես և գիտես հարգել պատգամավորի իրավունքը: Եթե մենք սուր ի ձեռին կովելու լինինք քո դեմ, դարձյալ քո արժանիքը պիտի մեծագրենք . . . մնաս բարյավ: (Դուրս է գնում յուրայիններով):

ՉՈԼԱ . (բարկությամբ բորբոքված) Բուրա՛, դու անարգեցիք քո հորեղբորն օտարի և յուրայինների առաջ:

ԲՈՒԲԱ. Ընդհակառակը, հորեղբայր, ես քեզ ազատեցի մի անպատվությունից, որ նաև մեր սուրն ու անունը պիտի արատավորեր:

ՀԱՄՏՈՒՆ. (ինքն իրեն) Այս էլ բավական է, որ Չալալի աղջկան Թաթարստան

Կողարկեն:

Վարագույր